

УДК 37.091.3.018.51]:303.4

СУТЬ ПОНЯТТЯ «ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ»

Любов Миколаївна Коваленко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології та права
Харківський національний аграрний університет
імені В.В. Докучаєва
м. Харків, Україна

Наталія Петрівна Ющенко,
здобувач кафедри загальної педагогіки
і педагогіки вищої школи
Харківський національний педагогічний університет
ім. Г.С. Сковороди,
м. Харків, Україна

Анотація

Стаття присвячена проблемі організації дослідницької діяльності старшокласників у школах сільської місцевості. Авторами визначено суть поняття «дослідницька діяльність старшокласника», а також виокремлено особливості даного виду діяльності старшокласників у школах сільської місцевості. Висвітлено найосновніші нині види дослідницької діяльності старшокласників та схарактеризовано її складники. Авторами акцентовано увагу на відповідних вміннях, якими має оволодіти старшокласник у процесі своєї дослідницької діяльності. У статті зазначено, що готовністю старшокласника до даного виду діяльності є сформована дослідницька компетентність учня.

Ключові слова: *дослідницька діяльність, старшокласник, вчитель, взаємодія, загальноосвітній навчальний заклад, освітній процес.*

Постановка проблеми в контексті сучасної педагогічної науки та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Освіта і наука нині стають основними чинниками розвитку соціально-економічного, духовного та політичного життя нашої країни. Сучасна філософія освіти потребує принципово нових наукових досліджень, обґрунтованих та послідовно запроваджених передових науково-педагогічних технологій, раціональних та ефективних підходів до організації наукової та інноваційної діяльності у сфері освіти. Нові цілі модернізації освітньої галузі спрямовані на розвиток національної системи освіти, що має відповідати викликам часу та потребам особистості, яка здатна реалізувати себе в суспільстві, яке постійно змінюється.

Вік старшокласників характеризується готовністю до вибору власної життєвої позиції, самовизначенням та самоусвідомленням. Характерними рисами цього вікового періоду є формування активного, самостійного творчого мислення, поява теоретичних інтересів і потреба звести різноманіття фактів до деяких принципів. Для учнів старшої школи процес навчання не є самоціллю, а можливістю підготуватися до майбутньої професії. Тому застосування дослідницької діяльності у цьому віці є доцільним, оскільки ґрунтується на суб'єктивних інтересах та практичній значущості одержаних результатів.

Проблема організації дослідницької діяльності учнів не є новою в педагогічній науці. Різні її аспекти були й залишаються предметом аналізу багатьох вітчизняних

та зарубіжних учених. Наукове осмислення поняття «дослідницька діяльність» ґрунтується на ідеях Конфуція, Ф. Дістервега, Сократа, Я. Коменського, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинського, О. Духновича, С. Русової, Б. Райкова, В. Сухомлинського та інших, які в певні історичні періоди розвитку людства наголошували на необхідності організації навчання, спрямованого на відкриття суб'єктивно нових знань і способів діяльності.

Основою для зародження смислового поля поняття «дослідницька діяльність» слугують праці, у яких розглянуто навчальну діяльність, її функції й структуру (П. Гальперін, В. Давидов, Н. Тализіна, А. Маркова), особливості організації навчальної діяльності (Т. Байбара, Н. Бібік, М. Вашуленко, Т. Довга, Я. Кодлюк, О. Онопрієнко, О. Савченко, А. Цимбалару та інші).

На формування смислового поля поняття «дослідницька діяльність» суттєво вплинули роботи Т. Байбари, М. Кларіна, С. Омельчука, О. Пометун, О. Савенкова та інших психологів і педагогів, які долучилися до визначення суті дослідницької діяльності учнів та становлення смислових полів понять «навчання як дослідження» (Арістотель, Ф. Бекон, Т. Гоббс, В. Далингер, А. Дістервег, Р. Декарт, Платон, Сократ та інші), «дослідницький метод» (Г. Ващенко, І. Лернер, М. Махмутов, Б. Райков, К. Ягодівський та інші), «дослідницький підхід» (І. Єрмакова, С. Максименко, С. Омельчук, Ю. Руденко, О. Савенков, П. Середенко, К. Ягодівський та інші), «дослідницьке навчання» (М. Кларін), «дослідницький цикл навчання» (І. Гавриш), «навчання через дію, дослідження дій» (М. Мелманн, О. Пометун), «урок-дослідження» (В. Загвязинський, С. Омельчук, В. Пазинін та інші).

Стосовно учнів основної та старшої школи запропоновано різні тлумачення поняття «дослідницька

діяльність» (В. Андреев, Н. Головізніна, Л. Голодюк, І. Клещов, Г. Лиходеева, О. Миргородська, І. Небеленчук, Н. Недодатко, В. Обухов, П. Підкасистий, Н. Полтавцева, Н. Семенова) та акцентовано увагу на результативній компоненті цього виду діяльності (навчально-дослідницькі вміння (Л. Голодюк, І. Небеленчук, Н. Недодатко), навчальні дослідницькі вміння (В. Литовченко)).

Проте, попри посилену увагу науковців до цієї проблеми, організація дослідницької діяльності старшокласників, не отримало належного опрацювання виокремлення особливостей організації даного виду діяльності у школах сільської місцевості.

Мета статті – визначити суть поняття «дослідницька діяльність старшокласників» та схарактеризувати особливості організації даного виду діяльності у школах сільської місцевості.

На основі аналізу педагогічних наукових джерел було розглянуто деякі визначення категорії «діяльність». Учена О. Жерновникова вважає, що в основі будь-якої діяльності є праця. Вона трактує поняття «діяльність» як творче перетворення людиною навколишнього середовища, і як результат – перетворення самої людини [4, с. 47]. Діяльність, як дворівневий процес розглядає І. Малафіїк, один рівень якого включає перетворення об'єкта, а другий – структурне утворення, до якого належать такі компоненти: предмет перетворення, продукт, засоби, процес перетворення, а також відображення і знання про всі перелічені компоненти дії [10, с. 45]. Предмет діяльності і є її справжній мотив [8]. А обрання індивідуальної освітньої траєкторії старшокласника сприяє першочерговому мотивуванню його дослідницької діяльності [5, с. 460].

Дослідницька діяльність, як один з видів діяльності, вирізняється творчим характером дій, проведенням власне

дослідження, спрямованого на здобуття нових знань, визначення та пошук шляхів вирішення проблеми [9].

У педагогічній науці немає усталеного підходу до визначення поняття «дослідницька діяльність». Загалом наукові погляди дослідників можна структурувати у чотири групи, перша розглядає дослідницьку діяльність, як засіб навчального дослідження (О. Леонтович, Г. Колінець), друга – як вид діяльності (С. Серова, Н. Фоміна, А. Савенков Ю. Бабанський). За ступенем прояву пошукової основи, Ю. Бабанський визначав такі види діяльності учнів: репродуктивну, проблемно-пошукову (евристичну) та дослідницьку. Третя група дослідників розглядає дослідницьку діяльність – як співпрацю та взаємодію вчителя та учня (В. Алфімов, О. Марченко). Ряд науковців визначає дослідницьку діяльність як метод навчання, зокрема Г. Ващенко поділяв методи на дві групи: методи готових знань і дослідницьких знань, К. Ягдовський описав чотири групи методів за принципом дослідницького підходу до учіння: догматичні, ілюстративні, евристичні та дослідницькі, І. Лернер та М. Скаткін виділили п'ять груп загальнодидактичних методів: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, евристичні та дослідницькі. За рівнем самостійності учнів, В. Бондар виділяє такі методи: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові та дослідницькі [3]. У змісті позакласного навчання О. Топузов, виокремлює два напрямки: поглиблення основних питань змісту шкільного курсу та формування в учнів умінь і навичок дослідницького характеру [14, с. 482].

У нашому дослідженні базовим є визначення «дослідницька діяльність». Основною умовою організації дослідницької діяльності є пошук шляхів вирішення

дослідницького завдання з наперед невідомим рішенням та притаманними відповідними етапами цієї дії.

У статті підґрунтям визначення суті поняття «дослідницької діяльності» є його характеристика саме О. Анісімовою. В основі її підходу – характер педагогічної взаємодії між учнем і педагогом, якщо педагог володіє методикою наукового дослідження й ознайомлює з ними учня, однак обидва не знають кінцевого результату дослідження, то така діяльність може називатися дослідницькою [1, 284].

Дослідницьке навчання учнів, О. Леонтович [7], розглядає, як навчальний процес, що реалізується на основі технології дослідницької діяльності, базовими характеристиками якого є:

- пошук у навчальному матеріалі тем для дослідження (недостатність інформації, суперечність тощо);
- формування навички висувати гіпотези за обраною проблемою;
- пошук першоджерел інформації;
- розвиток навичок аналізу [7].

Т. Мієр зазначає, що дослідницька діяльність – це творчий процес взаємодії двох суб'єктів (вчителя та учня) з метою пошуку відповіді на невідоме, у процесі якого між ними відбувається трансляція культурних цінностей і, як результат, формується світогляд [11, с. 8]. А. Савенков трактує дослідницьку діяльність як специфічний вид інтелектуальної діяльності учня, що здійснюється у результаті пошукової активності й будується на базі дослідницької поведінки [12].

С. Серова, Н. Фоміна стверджують, що це діяльність, спрямована на формування нових знань про об'єкти та процеси, поглиблення вже існуючих знань, задоволення

інтересів, розкриття дослідницьких задатків та здібностей кожної дитини [13].

С. Бабійчук виокремлює такі складники дослідницької діяльності старшокласника:

- обирає проблему, знаходить та опрацьовує теоретичний матеріал, формулює гіпотезу;
- проводить спеціальні дослідження, експерименти, спостереження, розробляє план дослідницької роботи;
- виявляє у дослідженні ініціативу, застосовує набутий досвід для одержання нових знань, володіє методами дослідницької діяльності;
- виявляє самостійність у дослідженні;
- намагається розв'язувати самостійно нові для нього проблеми [2].

Проведений вище аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що учитель у дослідницькому навчанні відіграє роль організатора відповідного освітнього середовища, в якому старшокласник реалізується як дослідник. У процесі дослідницького пошуку учень має оволодіти всіма або більшістю загальних умінь:

- спостерігати за фактами, середовищем, подіями;
- самостійно формулювати проблему дослідження;
- висловлювати гіпотези;
- визначати способи перевірки гіпотез;
- визначати закономірності;
- визначати способи підтвердження чи спростування гіпотез;
- робити висновки.

У процесі виконання дослідницької роботи у старшокласника формується дослідницька компетентність. Базуючись на праці М. Жалдака, де зазначено, що особливість компетентнісного підходу полягає в тому, що зміст

навчання формується на основі спрямованості навчального процесу на формування в учнів набору компетентностей, необхідних для повноцінного життя та діяльності сучасному інформаційному суспільстві [6], ми розуміємо під дослідницькою компетентністю якісну характеристику учня, що виражається у готовності до самостійного пошуку рішення проблем дослідження, через формування теоретичних та практичних дослідницьких умінь.

Результати дослідницької діяльності старшокласників можуть бути оформлені у вигляді МАНівських робіт, наукових статей, рефератів, доповідей на конференціях тощо.

Якщо ж виокремлювати особливості дослідницької діяльності старшокласників у школах сільської місцевості, то раннє включення дитини в трудове життя, з одного боку, формує ціннісно-цільову установку на практичний результат, а з іншого – йде шляхом придушення і послаблення цілого ряду інших функцій. Близьке знайомство з природою дозволяє сільському учню мати великий запас предметних уявлень про явища природи і тваринний світ, спостережливість, стійкість уваги, особливий характер мислення тощо. Помітною властивістю живих, яскравих уявлень дитини служить наочність, предметність. Тут, мабуть, криються і труднощі сільських учнів у сприйнятті абстрактних понять. Розум сільської дитини має порівняно більшу ясність, повноту, наочність. Йому властиві наглядність, відсутність поспіху і сентиментальності, реалістичність, стриманість у вираженні почуттів, безпосередність, відкритість, чуйність, самостійність у побуті, схильність до чутливого сприйняття навколишнього світу.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у досліджуваному напрямі. Отже, дослідницька діяльність є найбільш властивим видом діяльності саме для

старшокласників, оскільки, на думку педагогів і психологів, підлітковий та юнацький вік є найсприятливішим для цього. Під дослідницькою діяльністю старшокласників розуміємо діяльність учнів старших класів, що пов'язана з пошуком відповіді на творче, дослідницьке завдання з наперед невідомим рішенням і передбачає наявність основних етапів, характерних для дослідження в науковій сфері. А сучасна сільська школа виступає при організації дослідницької діяльності чинником формування духовних цінностей нації, як освітній культурний чинник, як чинник педагогічного оздоровлення сільського соціального середовища.

Перспективи подальших досліджень слід спрямувати на теоретичне обґрунтування дидактичних умов дослідницької діяльності старшокласників у школах сільської місцевості.

Список використаних джерел

1. *Анисимова О.И.* Некоторые аспекты и особенности научно-исследовательской деятельности как образовательной технологии / О.И. Анисимова. // Отечество. – 2001. – № 7. – С. 12–18.
2. *Бабійчук С.М.* Дидактичні умови застосування геоінформаційних систем у дослідницькій діяльності старшокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / С.М. Бабійчук. – К., 2017. – 20 с.
3. *Бондар В.І.* Дидактика / В.І. Бондар. К. : Либідь, 2005. – 264 с.
4. *Доброскок І.І.* Соціально-педагогічні умови розвитку обдарованості у процесі професійної підготовки магістрів соціальної педагогіки / І.І. Доброскок // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія

Сковороди» : Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – Вип. 18. – С. 61–65.

5. *Доброскок І.І., Портян М.О.* Сучасні орієнтири щодо розвитку інтелектуальної обдарованості особистості / І.І. Доброскок, М.О. Портян // Професійна освіта : теоретичні та прикладні аспекти формування компетентності майбутніх фахівців : колективна монографія ; част. 1. / І.І. Доброскок та ін. ; керівник авторського колективу І.І. Доброскок. – Переяслав-Хмельницький : ФОП Домбровська Я.М., 2016. – С. 7–22.

6. *Жерновникова О.А.* Дидактична підготовка майбутніх учителів математики до проектування навчальної діяльності старшокласників: теоретичний та методичний аспекти : [монографія] / О.А. Жерновникова. – Х. : Видавець Іванченко І.С., 2015. – 404 с.

7. *Жерновникова О.А.* Становлення та розвиток ідеї індивідуалізації навчання старшокласників у навчальних закладах нового типу / О.А. Жерновникова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – Вип. 42 (95). – С. 458–466.

8. *Жалдак М.И.* Система подготовки учителя к использованию информационной технологии в учебном процессе : дис... в форме науч. доклада д-ра пед. наук: 13.00.02 / Жалдак Мирослав Иванович ; АПН СССР, НИИ содержания и методов обучения. – М., 1989.. – 48 с.

9. *Леонтович А.В.* Концептуальные основания модели организации исследовательской деятельности учащихся / А.В. Леонтович. // Школьные технологии. – 2006. – № 5. – С. 63–71.

10. *Леонтьев А.Н.* Деятельность и личность / А.Н. Леонтьев // Вопросы философии. – 1974. – № 5. – С. 65–78.

11. *Лиходєєва Г.В.* Навчально–дослідницькі уміння та дослідницька діяльність учнів у психолого-педагогічній літературі / Г.В. Лиходєєва. // Дидактика математики : проблеми та дослідження. – 2007. – № 27. – С. 89–94.

12. *Малафійк І.В.* Дидактика: навчальний посібник / І.В. Малафійк. – К. : Кондор, 2005. – 397 с.

13. *Мієр Т.І.* Дидактичні засади організації навчально-дослідницької діяльності молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / Т.І. Мієр. – К., 2017. – 40 с.

14. *Савенков А.И.* Психологические основы исследовательского подхода к обучению: учеб. пособ / А.И. Савенков. – М. : Ось-89, 2006. – 480 с.

15. *Серова С.О.* Шлях у світ наукових технологій / С.О. Серова, Н.В. Фоміна. // Управління школою. – 2006. – № 3. – С. 27–29.

16. *Топузов О.М.* Профільне навчання: проблеми формування змісту курсів за вибором та організація навчальної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах / О.М. Топузов // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць. – 2008. – Вип. 8. – С. 20–27.

References

1. *Anisimova O.I.* Nekotorye aspekty i osobennosti nauchno-issledovatel'skoj deyatel'nosti kak obrazovatel'noj tekhnologii / O.I. Anisimova. // Otechestvo. – 2001. – № 7. – S. 12–18.

2. *Babiychuk S.M.* Dydaktychni umovy zastosuvannya heoinformatsiynykh system u doslidnyts'kiy diyal'nosti starshoklasnykiv : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk : spets. 13.00.09 «Teoriya navchannya» / S.M. Babiychuk. – K., 2017. – 20 s.

3. *Bondar V.I.* Dydaktyka / V.I. Bondar. K. : Lybid', 2005. – 264 s.

4. *Dobroskok I.I.* Sotsialno-pedahohichni umovy rozvytku obdarovanosti u protsesi profesiinoi pidhotovky mahistriv sotsialnoi pedahohiky / I.I. Dobroskok // Humanitarnyi visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody» : Zbirnyk naukovykh prats. – Pereiaslav-Khmelnyskyi, 2009. – Vyp. 18. – S. 61–65.

5. *Dobroskok I.I., Portian M.O.* Suchasni oriientyry shchodo rozvytku intelektualnoi obdarovanosti osobystosti / I.I. Dobroskok, M.O. Portian // Profesiina osvita : teoretychni ta prykladni aspekty formuvannia kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv : kolektyvna monohrafiia ; chast. 1. / I I. Dobroskok ta in. ; kerivnyk avtorskoho kolektyvu I.I. Dobroskok. – Pereiaslav-Khmelnyskyi : FOP Dombrovska Ya.M., 2016. – S. 7–22.

6. *Zhernovnykova O.A.* Dydaktychna pidhotovka maybutnikh uchyteliv matematyky do proektuvannia navchal'noyi diyal'nosti starshoklasnykiv: teoretychnyy ta metodychnyy aspekty : [monohrafiya] / O.A. Zhernovnykova. – Kh. : Vydavets' Ivanchenko I.S., 2015. – 404 s.

7. *Zhernovnykova O.A.* Stanovlennya ta rozvytok ideyi indyvidualizatsiyi navchannia starshoklasnykiv u navchal'nykh zakladakh novoho typu / O.A. Zhernovnykova // Pedahohika formuvannia tvorchoyi osobystosti u vyshchiiy i zahal'noosvitniy shkolakh : zb. nauk. prats'. – Zaporizhzhya : KPU, 2014. – Vyp. 42 (95). – S. 458–466.

8. *Zhaldak M.I.* Sistema podgotovki uchitelya k ispol'zovaniyu informacionnoj tekhnologii v uchebnom processe : dis... v forme nach. doklada d-ra ped. nauk: 13.00.02 / Zhaldak Miroslav Ivanovich ; APN SSSR, NII sodержaniya i metodov obucheniya. – M., 1989. – 48 s.

9. *Leontovich A.V.* Konceptual'nye osnovaniya modeli organizatsii issledovatel'skoj deyatel'nosti uchashchihsya / A.V. Leontovich. // SHkol'nye tekhnologii. – 2006. – № 5. – S. 63–71.

10. *Leont'ev A.N.* Deyatel'nost' i lichnost' / A.N. Leont'ev // Voprosy filosofii. – 1974. – № 5. – S. 65–78.

11. *Lykhodyeyeva H.V.* Navchal'no–doslidnyts'ki uminnya ta doslidnyts'ka diyal'nist' uchniv u psykholoho-pedahohichniy literaturi / H.V. Lykhodyeyeva. // Dydaktyka matematyky : problemy ta doslidzhennya. – 2007. – # 27. – S. 89–94.

12. *Malafiyik I.V.* Dydaktyka: navchal'nyy posibnyk / I.V. Malafiyik. – K. : Kondor, 2005. – 397 s.

13. *Miyer T.I.* Dydaktychni zasady orhanizatsiyi navchal'no-doslidnyts'koyi diyal'nosti molodshykh shkolyariv : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya doktora ped. nauk : spets. 13.00.09 «Teoriya navchannya» / T.I. Miyer. – K., 2017. – 40 s.

14. *Savenkov A.I.* Psihologicheskie osnovy issledovatel'skogo podhoda k obucheniyu: ucheb. posob / A.I. Savenkov. – M. : Os'-89, 2006. – 480 s.

15. *Syerova S.O.* Shlyakh u svit naukovykh tekhnolohiy / S.O. Syerova, N.V. Fomina. // Upravlinnya shkoloyu. – 2006. – # 3. – S. 27–29.

16. *Topuzov O.M.* Profil'ne navchannya: problemy formuvannya zmistu kursiv za vyborom ta orhanizatsiya navchal'noyi diyal'nosti v zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladakh / O.M. Topuzov // Problemy suchasnoho pidruchnyka: zb. nauk. prats'. – 2008. – Vyp. 8. – S. 20–27.

Любовь Николаевна Коваленко,

кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедры педагогики, психологии и права,
Харьковский национальный аграрный

университет имени В.В. Докучаева,
г. Харьков, Украина
E-mail: 04.08.1975@hnpu.edu.ua

Наталья Петровна Ющенко,
соискатель кафедры общей педагогики
и педагогики высшей школы
Харьковский национальный педагогический
университет им. Г.С. Сковороды,
г. Харьков, Украина
E-mail: natawa2912@inbox.ru

Коваленко Л.Н., Ющенко Н.П.
**СУТЬ ПОНЯТИЯ «ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ
ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТАРШЕКЛАССНИКОВ»**

Аннотация

Статья посвящена проблеме организации исследовательской деятельности старшеклассников в школах сельской местности. Авторами определена суть понятия «исследовательская деятельность старшеклассника», а также выделены особенности данного вида деятельности старшеклассников в школах сельской местности. Освещены самые основные ныне виды исследовательской деятельности старшеклассников и охарактеризован ее составляющие. Авторами акцентировано внимание на соответствующих умениях, которыми должен овладеть старшеклассник в процессе своей исследовательской деятельности. В статье указано, что готовностью старшеклассника к данному виду деятельности является сформирована исследовательская компетентность ученика.

Ключевые слова: исследовательская деятельность, старшеклассник, учитель, взаимодействие,

общеобразовательное учебное заведение, образовательный процесс.

Lyubov Kovalenko,

candidate of pedagogical sciences, associate professor,
Associate Professor of the Chair of Pedagogy, Psychology
and Law Kharkov National Agricultural University
named after V.V. Dokuchaev,
Kharkiv, Ukraine
E-mail: 04.08.1975@hnpu.edu.ua

Natalia Yushchenko,

competitor of the department of general pedagogy
and pedagogy of higher education, G.S. Skovoroda
Kharkiv National Pedagogical University,
Kharkiv, Ukraine
E-mail: natawa2912@inbox.ru

Kovalenko L., Yushchenko N.

**THE ESSENCE OF THE CONCEPT
«RESEARCH ACTIVITY OLD MANAGERS»**

Abstract

The article is devoted to the problem of organization of research activity of senior pupils in rural schools. The purpose of the article is to determine the essence of the concept of «research activity of senior pupils» and the peculiarities of this type of activity in rural schools. The authors determined the research activity of senior pupils as being related to the search for a response to the creative, research task with a previously unknown solution and involves the presence of the basic stages, characteristic for research in the scientific sphere. The village school acts as a factor in the formation of the

nation's spiritual values as an educational cultural factor as a factor in the pedagogical improvement of the rural social environment. The main types of research activity of high school students are highlighted and its components are characterized. Results of research activity of senior pupils can be executed in the form of MAN's works, scientific articles, abstracts, reports at conferences, etc. The early incorporation of the child into working life, on the one hand, forms the value-purpose setting for a practical result, but on the other – it goes through the suppression and weakening of a number of other functions. A close acquaintance with nature allows the village pupil to have a large supply of substantive representations about the phenomena of nature and animal world, observation, stability of attention, special character of thinking, etc. A prominent feature of the living, vivid representations of the child is the visibility, objectivity. The authors focus on the relevant skills that a senior pupil must have mastered in the course of his research activity. The article states that the readiness of the senior pupil for this kind of activity is the formed research competence of the student. The authors pay attention to the great prospects of using research activity of high school students in the educational process of high school. The range of methodological problems that can be solved with the definition of didactic conditions of research activity of senior pupils in rural schools is determined.

Key words: *research activity, senior pupil, teacher, interaction, general educational institution, educational process.*